

at bringe et saadant ud af Forhandlingerne. Denne Omstændighed har bragt mig til praktisk at erkjende, at man her, om nogenjinde, burde strække sig saa langt man kan. Jeg skal først og fremmest gribe den ærede Ordførers Bemærkninger om de enkelte Punkter. Der er kun en Bemærkning, det maa være mig tilladt at gjøre, da jeg nu har taget Ordet, en Bemærkning, der nærmest er foranlediget ved de Udtalelser, der kaldt fra det ærede Medlem for Sorø Amts 3die Valgkreds om Lovforslagets § 8. Det er vistnok med Høje bemærket fra anden Side, at det ikke kan paastaas at være noget Ualminde- ligt, at der slutes Lyendekontrakter paa længere Tid end et halvt Aar, navnlig paa Landet, og naar det ærede Medlem derfor ved at stille sit Ændringsforslag er gaaet ud fra en anden Opfattelse, beror det vistnok paa en mindre rigtig Erkjendelse af, hvad der faktisk finder Sted. Men bortset herfra vil jeg gjøre opmærksom paa, at der ogsaa kunde være en anden Grund, af hvilken man kunde ønske det første Stykke af § 8 udeladt, den nemlig, at det Paabud, der findes i i første Del af første Stykke, at der skal oprettes skriftlige Kontrakter, naar Lyendeforholdet indgaaes paa længere Tid end et halvt Aar, søges opretholdt i Slutningen af det samme første Stykke ved et Middel, som forekommer mig at være paa samme Tid lidet fyldestgjørende og i og for sig mindre heldigt. Følg af, at der ikke oprettes denne skriftlige Kontrakt, som paabydes i Stykkets første Del, er jo nemlig ingen anden end den, at Lyendeforholdet skal anses som ikke stiftet paa nogen vis Tid. Det synes som sagt at være et Middel, der ikke kan antages at virke kraftigt til Gjennemførelsen af Paabudet i første Del af Stykket; men dertil kommer, at det efter min Opfattelse ikke er ganske rigtigt at bestemme, at det, at man undlader at oprette en skriftlig Kontrakt, skal have til Følge, at Forholdet skal anses for at være indgaaet paa anden Maade, end det maaste i Virkeligheden er indgaaet, og anderledes end det maaste fuldstændig kan bevises, at det virkelig er stiftet. Det er jo meget muligt, at det paa anden Maade end ved en skriftlig Kontrakt kan bevises, at Lyendeforholdet er indgaaet paa længere Tid end et halvt Aar; men at foreskrive, at Manglen af skriftlig Kontrakt alligevel skal have til Følge, at Lyendeforholdet ikke desto mindre skal anses for ikke at være stiftet paa nogen vis Tid, forekommer mig at være i stærk Strid med Grund- sætningen i Danske Ret om Unødvendigheden af skriftlig Kontrakt. Naar det ærede Medlem fremdeles mente, hvis jeg ikke misforstod ham, at Udvalgets Ændringsforslag til § 8 stod tilbage for Udkastets § 8, navnlig med Hensyn til Paragrafens sidste Stykke, for saa vidt der ikke i Udkastet udtrykkelig staar udtalt, at Husbonden skal være berettiget til at have Lyendeforholdet og Lyendet berettiget til at forlade Tjenesten, maa jeg tilstaa,

at dette ikke er mig ganske klart; thi naar det udtales, at henholdsvis Lyendet eller Husbonden bliver berettiget til at gjøre gjældende lige over for den anden Part, at denne ulovlig har brudt Forholdet, synes mig at være en Selsølgge, at Vedkommende ogsaa maa være berettiget til at fordrø Forholdet hævet.

Jagd: Det ærede Medlem for Veile Amts 3die Valgkreds (Th. Nielsen) udtalte en Sætning, som har havt stor Indflydelse paa Behandlingen af denne Sag, og, efter min Anskuelse desværre ogsaa har havt stor Indflydelse paa Behandlingen af andre vigtige Sager. Det er en Sætning, som jeg anser for grundfæst, og som gaar ud paa, at Lovgivningen ikke skulde kunne indvirke paa Samfundsforholdene, men omvendt disse paa Lovgivningen. Det er den samme Tanke, som Udvalget indleder sin Betænkning med, og vi have sporet den, naar som helst denne Sag i de senere Aar er kommen til Forhandling, og sporet den, som sagt, i mange andre Sager. Jeg skal kun henlede Tanken paa, at i Aarhundreder har den gamle Sætning i Kong Valdemar den Andens jydsk Lov: Med Lov skal man Land bygge, været anerkjendt for dyb Visdom, og jeg veed ikke rettere, end at Betydningen af den er det samme som: Med Lov skal man bygge Samfundsforholdene. Man kan gaa tilbage til Historiens fjerneste Tider, selv til den klassiske Oldtid, og man vil se, at det var gennem Lovgivningen, at man skabte Samfundsforholdene og den sædelige Orden i Staten. Man behøver ikke at gaa videre end til at sammenligne, hvad der i den almindelige Retsbevidsthed her hos os for Tiden anses for en Forbrydelse, og hvad der paa andre Steder og til andre Tider aldeles ikke har været anset for en Forbrydelse. Dem, der have gjort sig den Uleilighed at læse det gamle Testamente, vil jeg saaledes eksempelvis henvise til, at mange Handlinger, som i det gamle Testamente betragtes som ikke værende Forbrydelser, nu anses for meget store Forbrydelser. Dette er et Vidnesbyrd om, at det virkelig er gennem Lovgivningen, det vil sige gennem en Lovgivning, der opretholdes gennem den udøvende Magt, at den egentlige Retsfølelse i Befolkningen skabes (Modsigelse). Ja, det skal jeg lade Historien og Erfaringen være Dommer over. — Jeg gaar nu tilbage til det her foreliggende Forhold. Der er ingen Spørgsmaal om, at hvilke Aar der end i sin Tid bleve rettede mod Studsmaalsbøger, da der virkelig gaves Studsmaal i dem, saa vare disse Bøger dog et af de væsentligste Midler, hvorved man skabte det daværende Lyendeforhold (Modsigelse); dette anser jeg for aldeles utvivlsomt, og de Herrere kunne ikke med en Benægtelse slaa til Jorden Kjendsgjerninger, der ere saa afgørende som dem, der foreligge med Hensyn til den Forandring, der senere indtraadte